

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 9.

У Сомбору 15. маја 1884.

Год. XVI.

НАРОДНОСТ У ОПШТЕМ ВАСПИТАЊУ.

Недавно су се препирали часописи о народности у науци. Та препирка могла је само тако да поникне, што реч „наука“ није употребљена у њеном правој смислу. Ако под речи наука разумемо скуп резултата, до којих је дошао човек у познавању закона природе, разума и историје, онда је јасно, да ту не може бити говора о народности. Наука је стога науком, што у своју област прима само оне ствари, које се оснивају на општим законима људскога мишљења. Њена правила морају бити од опште важности и непроменљива, као што су општи и непроменљиви сами закони природе, разума и историје; ништа посебно, делимично, што се не да докучити заједничким разумом људским, нема у њој места. Наука, која открива законе света, исто је тако као и сам свет и као разум, који је сазнаје, заједничко наслеђе човечанства.

Примећујемо ли уплив народности у науци, онда се исти јавља у начину њиховог обрађивања и не може се дотицати резултата. Види ли се н. пр. код енглеских философа и скотских моралиста карактер народни, може ли дакле историк да позна свуд Французе, Енглезе, Немце, онда то долази отуд, исто свако од њих обрађује једну страну предмета, којој је наклоњена његова народна основа.

Резултати, до којих су дошли такви научењаци, важе погледом на предмет, што су га обрадили, за свакога, иначе неби припадали науци. Таква народна наклоност ка некој науци или ка неком делу њеном пониче у народу сама собом из природних или историчких узрока; и кад би ко, у жељи да пошто по то буде народан, заузео особено становиште, тај би се пре проглашења истине лишио за то потребне слободе, натакао би на очи бојадисане наочари, да позна боју ствари.

Сваки образовани народ има само онда важности за науку, ако је богати истинама, које вреде за све народе. И обратно, како би могао да унапређује науку народ, који би себи створио сопствену народну науку, коју други народи не би могли да разуму? И да ли би могла најпосле наука да напредује, кад би сваки народ градио себи сопствену науку, без обзира на резултате, до којих су дошли његови предходници и сатрудници? Како су без смисла називи: француска математика, енглески закон теже, немачки закон једињења, а исто тако нема смисла израз „руска наука,“ већ ако не мислимо под тим онај део науке, који има за предмет Русију, њену природу или прошлост. Процес, којим се развија наука, припада оној вишој сфери људских подобности, независних од утицаја тела и народног карактера, који се вазда оснива на телесним особинама.

Али оно, што се односи на науку, не може се применити на васпитање. Задаћа васпитања није цветање науке, која такођер није ни његова цел, него једно средство, којим развија у човеку свој сопствени идеал. Васпитање узима обзир на целога човека, какав јесте, са његовим народним и личним особинама, на његово тело, душу и разум, пре свега пак осврће се на његову основу, јер она је земљиште, у ком је народност укореењена. Земљиште је то бесконачно различито, али се раздељује на велике скупине, које се зову народности.

Има ли се то различито земљиште обделавати истим оруђем, засевати једним и истим биљкама, или је можда задаћа педагогике, да изнађе за свако земљиште особито оруђе и особите, том земљишту приличне биљке? То је питање, које смо себи овде поставили.

Погледајмо најпре факта, а она нек нам буду сигуран ослонац за наше мњење.

I.

Општи историјски основи европскога образовања.

Код свију европских народа примећује се у општем васпитању једнакост у наставним предметима, који су свуд исти, али та једнакост опажа се и у организацији наставних завода, у дидактичном обзиру и у правилима запта. Али то слагање долази поглавито отуд, што се иште, да су средства за васпитање разумна, а то одређује цел васпитања, заједничка свима народностима, као и истоветност психолошких закона, на којима се свуде оснива васпитачко делање.

Ипак ћемо лако познати, да се сви знаци слагања не дају разјаснити само са тога гледишта, него да многи од њих показују заједнички једини основ европских педагошких система. И погледамо ли у историју, видећемо заиста, да су сви ти разни системи огранци једног јединог снажног стабла, ког је семе посејала свима заједничка црква хришћанска.

Духовни живот Европе XI., XII. и XIII. века није био истина тако развијен као сада, али су за то ипак прости и једноставни његови основи спајали у један народ све учене људе онога доба, принадлежали они коме драго племену. Погледајмо н. пр. на парижко свеучилиште дванаестог столетља! Пуне га Французи, Немци свију племена, Шпањолци, Талијани, Енглези, Ирци, Швеђани, Грци, и све те заступнике најразличнијих племена спаја тесно иста цел, ради које су онамо дошли под заштитом цркве са свију страна света. Збијају се у гомилу, у једну четврт Париза, имају исто одело, једним говоре језиком, чине поуздано друштво, уживају исте повластице, подвржени су истим законима свеучилиштним.

Погледом на остало становништво парижко чине ти људи разних племена уску заједницу, једну саставну материју истога полудуховнога емира, тако да сви без разлике племена и сталеза носе исти назив *клерика*. Ближи су Риму него варошкој влади парижкој. То исто вреди за друга стара европска свеучилишта, која се укупно сматрају као чланови једнога народа. Професори и студенти парижког свеучилишта прелазе гомилама у Оксфорд, а оксфордски студент, одгоњен зађевицама из своје *alma mater*, налази прибежиште у Паризу.

(Свршиће се.)

МОМЕ МЛАДОМ КОЛЕГИ.

III.

У моме последњем писму обећао сам ти, да ћу те учинити пажљивим на још једну важност околну при васпитању, које овим извршујем.

Без сумње чуо си за ону стару латинску пословицу која вели: „Песник се рађа, а говорник се образује.“

И учитељство је способност и вештина, са којом се човек не рађа. Ваљано учитељевање оснива се на многогодишњем искуству, огледима и дубоком размишљању и испитивању.

Нека је природа излила на тебе све своје дарове; нека ти је твоја интелектуалност бог зна како развијена, из свега овога несмеш изводити, да си способан за учитељевање.

Давас се у сјајнијем појму схваћа задатак учитељски. Прохујало

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

је оно време, кад се на жалост држало, да учитель може бити сваки, који зна читати и писати и кад је учитель једна био што болји од обичног наставника. Оновремени учители лишавали су се својих најлепших особина, а представљали су тиранију у највећем степену.

Она претерана сувроост и овака неадекватна изгубила су предстванике у данашњем учитељству, које свој позив схвата с вишег гледаништа. Онда је настава била све и сва, а васпитање ништа.

Дете се прозимо учења а школа му је била страшило, јер му се његова млађана душа није могла да прилагоди на једно и строто постопање старог мајстора. Али је овај предео да покаже успех, узео је најпоузданије средство, свога вернога друга проклету батину и побода је ма и тренутно била на његовој страни.

Но као што у свему има напредка и уваршења, тако се и на постопавање и настава учинио велики напредак.

Из механичког школоког живота развила се наука васпитања, подигнута на добром темељу.

Знам, да без труда неможемо ни до чега доћи. Да твоја васпитања рађа буге напредна, треба што више да истражујеш и испитујеш, јер то се не рађа са човеком, тек трудом можеш си набавити сва својства доброг васпитача.

Обрадујући и уређивајући другора, ти беш се и сам срећним осебати. На овом путу много је горних часова, али ће ти се пружити и хитамама настава, само буди свестан свога позива.

Само је почетак тежак; али ако желиш плода твоје раду, оно имај стрпчења на беш га и дочекати.

Много треба времена, да дете изведеш на прави пут, али зато несмеш изгубити одважност, јер ако то учиниш, сведочићеш против самог себе, да незнаниш појмити свој позив.

Душевна мирноћа, умереност и енергија нека су ти путеводице у твоје постопавање.

Младост је врло опасна по васпитање. Она се радо предаје трелудним утисцима, а то је по ону саму врло опасно. Од трованог је упилива по васпитање страши и тревом онакажемо лице учитеља. Нека ти је мој млади колего узек на уенама пријатељски осмех; јер неможеш ни помислити како такот учитеља деца воле.

Стара изрека "познај себе самог" важна је за сваког човека, а још више за учитеља. Нека ти је прва задаћа да познаш самог себе, јер само тада моћи беш познати и своје питомце.

Испитуј самога себе, поправљај своје погрешке, сабоости, да би могло бити самим собом задовољан. Испитај — на онда заузиди себе.

Ако се како распршиш, планеш, то у пркос привикини себе да будеш тих. Ако те по несрећи задеши каква немио удар, то предазехи преко школоког прата заборава, а узиди у њу као учитељ с пријатним и смешливим лицем, јер деца само такот учитеља љубе и поштују.

Све махне, што их у себи пронађеш трудом и чврстом вољом одстранићеш, јер као што векох кобар се учитељ не рађа, него се образује још једна врло велика погрешка прати скоро сваког младог учитеља.

Многи је млад учитељ, који из погрешног схваћања „уважења“ одмах при почетку свога учитељевања чини такве погрешке, које имају хрђавих последица, — оне се свете. Многи мисле да се уважење добија страхом, и да му је корен у суровости и отуђивању између учитеља и ученика, горопадној капларској батини и ружном дерању.

Није тако.

Уважење је врлина, која долази из много чистијег извора. Она долази из поштована и љубави и чисте и непритворне одјности деце према учитељу, а то се постизава добрим понашањем и важношћу, да деца у учитељу виде другог оца. Уважење је мост између учитеља и дечијег срца.

Немој мислити, мој млади колего, да потиреш своју важност, ако учествујеш у дечијим играма, забавама и радостима. Љубав и поштовање према своме учитељу означаје маломе грађанину доведе — и ако је љубав основни камен, онда ће споменик — васпитање — одмарати се на чврстом и непомичном темељу. И саму строгост примаће дете од тебе радо, јер ти си му све и сва, ти си му — пророк.

Поступајући тако ти ћеш постићи леп успех и олакшаћеш твој иначе тежак положај.

У Ст. Керу, 1884.

А Р. П. учитељ.

СУМАРНИ ПРЕГЛЕД О СТАЊУ СВЕГА ХРВ.-СЛАВ. НАРОДНОГ ШКОЛСТВА.

(Бројеви у заградама показују размер према прошлој години 188.^{1/2})

У свој Хрватској и Славонији биле су свршетком школске године 188^{2/3}: 1234 (+ 3) народне школе; између тих школа било је 1175 општинских народних, 12 верских јавних, 47 (+ 3) приватних а 3 (— 1) школе за нужду.

По spolu биле су 104 (— 7) дечачке, 122 (— 1) девојачке и 1008 (+ 11) обосполних народних школа.

По наставном језику било је 1169 (+ 4) хрватских, 47 (— 1) немачких, 14 мађарских, 2 русинске и 2 словачке народне школе.

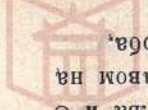
По трајању наставе биле су све школе у бившем крајинском подручју, у грађанској Хрватској и Славонији све приватне, а од општинских народних школа 599 (+ 14) целодневне; дакле свега 1162 (+ 10) целодневних а 72 (— 7) полудневне.

По броју установљених учитељских места било је општинских народних школа 911 (— 7) са 1 учитељском силом (једноразредних), 177 (+ 4) са 2 учитељске силе (дворазредних), 32 (+ 5) са 3 учитељске силе (тро-разредних) и 55 (— 2) са 4 учитељске силе (четвороразредних.)

Училима обшкрбљено је било 125 (— 4) школа подпуно, 653 (— 3) довољно, 377 (— 28) недостатно, а 79 (— 24) никако.

Народне школе биле су смештене у 1221 (— 9) школској згради, од којих је било 1140 (— 13) властитих, а 81 (— 4) најмљена. —

Од тих зграда налазило се у добром стању 681 (— 16), у средњем стању 324 (— 19), у лошем стању 216 (— 26)

www.dlib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У реченим зградама било је 1681 (- 1) школка соба и 1184 (- 19) учитељска стана.

У учитељским књижницама било је 59 369 (- 3506) а у ученич-ским 14 471 (- 2100) свезака; у окржним учитељским књижницама бив-шега крајишкола подпуца било је 10 696 свезака.

За издржавање општих народних школа издано је 960 388 фор.

(— 61 341.)

Обуку давале су на народним школама 1744 (- 55) учитељске силе. Осим тога помагали су код обуке 1016 (- 7) несамоосталних веро-учитеља, 8 (- 2) нузуучитеља и 34 (- 4) нузуучитеља. Биле су јакле наставом у народним школама забављене 2802 (- 68) особе.

Од оне 1744 учитељске силе, које су на народним школама служ-бовале, била је 1281 (- 6) мушка, а 463 (- 49) женске учитељске силе. По службеном својству било је 168 (- 1) равнајућих учитеља, 15 равнајућих учитеља, 12 вероучитеља, 923 (- 26) учитеља, 356 (- 41) учитеља, 16 (- 3) подучитеља, 57 (- 6) подучитеља, 157 (- 18) на-месних дотично помоћних учитеља, а 35 (- 2) намесних дотично помоћ-них учитеља.

На подзак школе сватрашње била су обвезана 96 944 (- 1094) дечака и 84 544 (- 762) девојчице; укупно 181 488 (- 1856) дече.

Од тих је школу поазило 61 315 (- 2752) дечака и 43 597 (- 3108) девојчица; укупно јакле 104 912 (- 5860) дече.

Није јакле никако школу поазило 35 629 (- 3846) дечака, 40 947 (- 2870) девојчица; укупно јакле 76 376 (- 6716) дече.

На подзак опетовне дотично проужкне наставе био је обвезан 15 221 (- 424) дечак, 9564 (- 57) девојчице; укупно 24 785 (- 485) дече. Од тих су школу поазила 11 982 (- 726) дечака, 7383 (- 164) девојчице; укупно 19 365 (- 890) дече.

Није јакле опетовне дотично проужкне обуке поазило 5420 (- 400) дече.

Грађанских школа било је 17 (- 1) и то 10 дечачких и 7 (- 1) девојачких.

Дечачке школе приступиле су и девојкама.

Од тих школа било је 15 (- 1) јавних, а 2 приватне с правом авности.

Све те школе снабдеване су училима дотично, а неке и подпуно. За издржавање јавних грађанских (виших девојачких) школа из-дано је 95 583 фор. — 3256 фор.)

По том је издано за издржавање народних и грађанских школа (виших девојачких) 1 055 971 фор. — 64 598 фор.)

Наставу предавало је на грађским (вишим девојачким) школама 138 (- 3) учитељске силе; од тих је службовало 121 (- 2) на јавним, а 17 (- 1) на приватним школама. Осим тога помагало је код наставе 16 (- 9) нузуучитеља и 11 (- 2) нузуучитеља, и то: 14 (- 8) нузу-учитеља и 3 (- 4) нузуучитеље на јавним, а 2 (- 1) нузуучитеља и 8 (- 2) нузуучитеља на приватним школама. Било је јакле наставом на грађанским и вишим девојачким школама забављено 165 (- 4) особе.

По том су наставу на народним и грађанским школама настављале 1882 (-| 52) учитељске силе, а са несамоствалним вероучитељима, нуз-учитељима и нузучитељницама 2967 (-| 72) особа.

Мушкога учитељскога особља било је на грађанским и вишим девојачким школама 110 (— 4), а женскога особља 28 (-| 1.)

По том је била на народним и грађанским школама 1391 (-| 2) мушка, а 491 (-| 50) женска учитељска сила.

По службеном својству било је 12 равнајућих учитеља, 3 равнајуће учитељице, 24 вероучитеља, 73 (— 2) учитеља, 25 (-| 3) учитељица и 1 намесни учитељ.

Градске и више девојачке школе, рачунајући овамо од градских школа у бившем крајишком подручју само 4 горња разреда, полазило је 1212 (— 25) ученика и ученица.

По том је народне и грађанске (више девојачке) школе полазило 106.124 (-| 5935) деце, а с опетовничарима било је 125.489 (-| 5145) школских полазника.

Овај преглед донесосмо онако, како је стављен на крају опширнијег извештаја у IV. комаду „Službenog Glasnika.“ Да допуномо тај сумарни преглед неким податцима из опширног извештаја. Од приватних школа беху у грађ. Хрватској и Славонији 11 православних и то по 1 у подручју загребачког, беловарског, пожешког и осечког школског надзорништва и 7 у подручју вуковарског надзорништва. За бив. хрв. слав. крајину ни не наводи се за конфесионалне школе, којој вероисповести припадају. Карактеристично је, да се за крајину наставни језик назива „хрватски или српски,“ а за грађ. Хрватску и Славонију само „хрватски.“ Од практичних предмета настављало се у крајини у 337 школа у воћарству, у 302 у вртарству, у 101 у ичеларству и у 13 у свиларству. У грађанским школама у крајини учи се немачки језик као облигатан предмет од 3. разреда, а сем тога предаје се почев од 5. разреда рачун и геометрија, а почев од 6. разреда и физика немачким језиком. Бог зна докле ће то тако трајати! Нигде се у извештају не наводи број школске деце по вероисповести, а то се мора сматрати као велика непотпуност.

ЗАКЛАДА ДИМИТРИЈА АНАСТАСИЈА ЛИКЕ У БУДАПЕШТИ.

Стара и добротворна породица Ликина у Будапешти, између осталих човекољубивих заклада својих, основала је једну закладу од 3000 форинти за децу православне вере, која су по несрећи вида очног лишена, да могу у државном заводу за слепе у Будапешти изобразити се и учити онакову радњу, којом би после изласка из завода себе издржавати могла.

Та заклада ступа у живот ове године, пошто је у смислу статута поменутога завода нарасла на 4000 ф., од које главнице ће се камата годишње трошити на издржавање и образовање једног мушког или женског слепог детета, које мора бити православне вере. На пријатељски позив једног врло уваженог родољуба из Будапеште саопштавамо ово

ербској публици, а особито умољавамо пречастне свештенике и велешто-ваше народне учитеље и учитељице, да родитеље и старатеље такове следе деце у својој околини извести о овој заклади и упуте их, да у смислу овде изложених пријамних правила управе молбенице за примање таковога слепог детета снабдевене са документима на управу државног завода за следе у Будапешту. Молбенице имају бити на мађарском језику написане и сведоче се такође на мађарски језик имају доставерно превести и најдаље на 30 данв после ове објаве у плаћеном и препорученом писму путем поште одправити под насловом: „A budapesti országos vakok intézete Tekintetes Igazgatóságának Budapestén.“

Услови за примање јесу ови:

1.) Слепо дете мора бити православне вере, и то: мушко од навршене осме до ненавршене осамнајесте, а женско од навршене осме до ненавршене шестнајесте године, што се кршеним писмом доказати има.

2.) Сведочбом о сиромаштву има се доказати, да није у стању од свога имања годишње 250 форинти на издржавање и васпитање давати, осим тога има се доказати дотичном исправом занимање породичнога старешине и број чланова породице, и имају се подробно и достатчно назначити имовни одношаји те породице.

3.) Лекарском сведочбом доказати се има, да је дотични проситељ неизлечиво слеп, да су му кравље богиње са успехом прицељене или да је природне богиње издржао, а иначе да је телесно здрав и да непати ни од какве скривене или неизлечиве болести.

4.) Заједничком сведочбом пароха и уч теља молитељевога доказати се има, да је исти за душевно образовање способан, и да му душевне способности ослепљењем нису изнемогле; ако је полазио народну школу, или се иначе учио, има се и то споменути, као и та околност, јели он зарад обдржања свога живота принуђен био већ досада просити, или није?

5.) Горњима сведочбама придодати се има изјава родитеља, старатеља или општине, потврђена од поглаварства, да ће они приликом примања једанпут за свагда 20 форинти управи завода положити, и да ће дотично дете, ако се пронађе да се оно не може изображавати, на позив управитељев одмах к себи натраг примити. У случају ванредног сиромаштва за опрштај од плаћања горњих 20 форинти има се обашка у тој истој молбеници молити.

ВАЖНО ШКОЛСКО ПИТАЊЕ.

„Швајцарско општекорисно друштво“ поставило је прошле године једно важно школско питање за предмет својих саветовања. Наиме је већ више година, како се школи пребацује, да не образује хармонично омладину, да сувише наглашује умно образовање, а морално да не сматра као ствар главну. Општекорисно друштво истакло је с тога ова питања: 1. Како има да се пресуђује васпитно делање садање народне школе? 2. Какву задаћу има у том погледу народна школа и каква задаћа припада уз то родитељској кући, цркви и друштву? 3. Које сметње стоје на путу

воспитном делању школе? 4 Која се средства препоручују за решење њезине задаће?

О том предмету приспело је друштву више расправа из кантона, од којих је за најбољу пронађена радња *Ребсамена*, управитеља учитељске школе у Крајцлингену. Ево краткога извода из те расправе:

1. Нека је школи педагошка цел виша него само „знање“.
2. Нека чува у својих ученика право индивидуалности.
3. Али нека не занемари ни умно образовање.
4. Нека се стара и за телесан развитак ученика.
5. Нека побуди у ученику вољу за самообразовање у каснијем животу.
6. Учитељ нека се стара за добар зант.
7. У школи нека влада дух љубави, реда, истинољубља, радиности и испуњавања дужности.
8. Школа нека очува толеранту наставу у религији, која крепи дух и срце.
9. Настава у повесници нека је поглавито на то управљена, да развије моралан суд, смисао за право и правду и љубав према отаџбини.
10. И настава у језику и певању нека служи поглавито етичној цели.
11. Свака настава нека је тако удешена, да дела благотворно у воспитном правцу.
12. Моралне прилике у садањости такве су, да се показује као неопходна потреба, да се у повећаној мери бди како над умним, тако и над моралним образовањем омладине.
13. Друштво ваља да поклони већи интерес воспитном раду.
14. Сметње за успешан воспитни рад леже у раном изласку из школе, даље у томе, што су школе препуњене, што се сувише много остаје из школе, што учитељи нису како треба образовани, што не ваља домаће васпитање, најпосле у садањој жеђи за уживањем и бегању од посла, у изгредима штампе и у онадању црквено-религиозног живота. (P.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Молитва у комуналној школи.*) Од како је државни школски закон од 1863. у живот ступио, и од како је престолница угарска своје римокатоличке школе за комуналне прогласила, нису се деца у тим школама никада — осим на предавању науке вере — Богу молила. Окружни школски одбор у Терезином предграђу у Пешти, пошто се искуством многогодишњим осведочио, да је такво презирање молитве врло рђав ушлив имало на морално владање младежи школске, за нуждно је нашао, да се у школе тога предграђа уведе обвезна молитва пре и после наставе, и то молитва Богу свемогућем, коју би могла хришћанска и јеврејска деца заједнички употребљавати. Одбор је најпре саопштио текст молитава свештеницима римске, лутеранске, калвинске и израиљске вере. Свештеници од последње три вере подцуну су одобрили те молитве, а римски је парох за њи приметио, да неодговарају потреби духовној римокатоличке младежи, али ипак рече: „боље је ишта него ништа.“

(Босна.) У данашњем броју свршује се приказ „Prve čitanke za pučke škole u Bosni i Hercegovini,“ те ће наше читалце интересовати, ако им по часопису „Bosnische Post“ саопштимо, шта је навело босанску владу на издавање засебних школских књига и како је она при том поступала. Већ 1880 г. почела је влада да мисли о тој ствари и у том је руководила међу осталим и политички разлози. На књиге, које су штампане у Бечу, Загребу, Панчеву и Новоме Саду подизаше се како од учитеља тако и од становништва тужбе, да не одговарају тамошњим приликама. Нарочито од стране Мухамеданаца долазиле су сваки час тужбе, да се у тим књигама налазе места, која се противе њиховим вероисповедним појмовима и због тога да је више мухамеданских ученика из школе изостало. То је побудило земаљску владу, да закључи издавање нових школских књига, које ће достојан обзир узети на тамошње особите прилике. Било је само питање, који правопис да се употреби у тим књигама, етимолошки или фонетички. Влада је потражила о том мишљење више позваних лица, али саопштени јој назори беху тотално различни по становишту, које је који заузимао. На то сазове земаљска влада прошле године у пролеће конференцију из заступника оба правца и позове у исту и неколико интелегентних домородаца. Саветовање у тој конференцији беше врло живо, али сви осташе при својем мишљењу, а присутни Мухамеданац, који је некако требао ту ствар да реши, изјаснио се, да неће у ватру да скаче ни за један правопис, њему је свеједно ма који се изабрао, али сматра за главно само то, да се нове школске књиге тако напишу, како ће их моћи у Босни да разуму, јер и Хрвати и Срби пишу књиге и новине језиком, који Бошњаци добрим делом не разуму. Само у једном сложише се обе странке, а то је да се у 3, 5. и 6. падежу употребљују јужни облици, јер су историјски облици хрватских књига у Босни са свим непознати. После те конференције одлучи се влада за фонетички правопис по системи Даничићевој и даде одмах саставити прву читанку. Рукопис су пре штампања прегледали од врсте до врсте неки домородци и њихове примедбе и жеље су уважене. Али како је тај преглед морао бити површан, показује приказ те књиге у овоме листу. Сипремају се за издавање и друге школске књиге, које ће мало по мало да замену ове, што се сада употребљују — *сем у вероисповедним школама, где је у том погледу остављен слободан избор.* Иначе смо извештени да је прву читанку саставио г. Љубоје Длуштуш, перовођа код босанско-херцеговачке земаљске владе, који је пре свога одласка у Сарајево био немачко-хрватски учитељ у Руми. — Г. Длуштуш налази се сада на путу по Босни и Херцеговини, да по налогу владиног иншпцира школе.

(Београд.) „Основи физике“ од М. Петровића, професора учитељске школе у Сомбору, примљени су по решењу Главног Просветног Савета привремено као ручна књига за ученике у нижим гимназијама.

(Загреб.) Кр. земаљска влада, одељење за богоштовље и наставу, изразила је 13 учитеља лично-оточког окружја своје похвално признање за особиту ревност и пожртвовност око уређења школских покушалишта те успешнага промицања вођарства и умнога пчеларења. Уједно су 5 од похваљених обзиром на лоше материјално стање њихово добили новчану

www.награду по 20 фор — Окружни школски надзорник г. Јосип Стипетић именован је земаљским школским надзорником народних школа. До недавно био је г. Стипетић окружни школски надзорник у Госпићу.

(*Кикинда.*) Новоизабрани школски одбор поставио је привремено за школског управитеља г. Глишу Јорговића и донео је решење, да се на два учитељска и на два учитељичка места, која су само привремено попуњена, стечајеви распишу.

(*Београд*) Начелник просветног одељења Јосиф Пецић, референт за основну школу Стеван Д. Поповић, ректор велике школе Д. Нешић, професори велике школе Драгиша Милутиновић и Светислав Вуловић, архимандрит Нићифор Дучић, управитељ учитељске школе Љ. Ковачевић, професор богословије Јеврем Илијђ, директор београдске гимназије Ђура Козарац, директор београдске реалке Драгутин Плајел и лекар Др. Лаза Стефановић постављени су краљевим указом од 20. апр. о. г. за редовне чланове главног просветног савета, а професор велике школе М. Андоновић, директор смедеревске ниже гимназије М. Давидовић, проф. београдске гимназије Д. Јовановић, лекари Др. М. Поповић и Др. Павле Стејић, учитељ београдски П. Никетић и учитељ у Лозници Срећко Поповић постављени су актом министра просвете за ванредне чланове истога савета. За председника гл. просветнога савета постављен је на две године г. Д. Нешић ректор велике школе.

(*Јубилеј петроградске духовне семинарије.*) Петроградска духовна семинарија славила је 4. Марта свој седамдесетцетогодишњи јубилеј. Она је отворена за владе Александра I. (Благословенога) 1809. До тога времена спремали су се за свештенички ред младићи у архијерејским школама, које су се звале иначе семинарије, колегије, а гдешто академије. Горепоменуте године добиле су духовне школе своје устројство и подељене су: 1. на духовна училишта са четири разреда; 2. на духовне семинарије са шест разреда; ових има у свакој дијецези и у њима се обрађавају обични свештеници и 3. на духовне академије за више научно образовање младога клира са 4 разреда. Први инспектор петроградске семинарије био је Филарет потоњи славни митрополит московски. До 1840. била је та семинарија у Александроневској лаври и у њој се све дотле науке на латинском језику предавале (!). Године 1841 подигнуто је у самом граду на врло здравом месту обкољеном прекрасним вртovima, где се и сада налази. Од тога времена предају се у њој науке на руском језику, и осим обширне науке хришћанске уче се у семинару све оне науке, што и у гимназији, а од страних језика учи се грчки, латински, француски, немачки, а као ванредни предмети предају се и језици естски, фински и монголски. Два најстарија разреда посвећена су поглавито изучавању богословских предмета. Природне науке, хигијена и пољско газдовање уче се такође. За 75 година изобразило се у овој семинарији 1600 мужева, који су послужили и служе за живота свога светој цркви и својој отаџбини. Међу овима има много архијереја, а од световњака је најзнатнији учењак и писатељ руски И. Т. Осинин управитељ главне петроградске гимназије. Сада има у овој семинарији 229 ученика (По *Всем. Илустрацији.*)

(*Богословски факултет на свеучилишту у Бугарешту.*) Државна камара Романска после дуге борбе закључила је, да се идуће школске године на свеучилишту у Бугарешту подигне православни богословски факултет за више образовање свештенства, које ће у стању бити посредством науке утврђивати *православље*, које је у отменим круговима романским услед туђинског западњачког једностраног образовања и са непознавања своје вере, у последње време јако пренебрегнуто и занемарено било. В.

(*Бугарска.*) По новом наставном програму за реалке и гимназије у Бугарској уведен је руски језик као обавезан предмет у све средње школе, а у реалним гимназијама прописано је читање разних прозајичних и поетских умотвора српско-хрватске књижевности.

(*Праг*) У Прагу постоји више чешких педагошких друштава, која међу собом заузимају од чести непријатељски положај. Политичне странке у земљи расцепише и учитељство у таборе. Зато је била оправдана жеља многих родољубивих чешких учитеља, да се оснује учитељско друштво, које би стојало на неутралном земљишту и на ком би могли сви једно другом руке да пруже. Ту замисао тежиће да оствари новоосновано „Педагошко друштво за Праг и околину“, које је ово дана држало своју прву седницу. Седницу је отворио заслужни педагошки ветеран г. Стеван Бачкора, а не мање заслужни г. Машек изговорио је језгровиту беседу о задаћи новог друштва.

(*Из земаљског учитељског мировинског фонда*) поделио је министар за богочаст и јавну наставу потпоре по годишње 84 ф. Рахили рођ. Цуцића удови иза Васе Далића, бив. учитеља у Карлову и Љубици рођ. Ползовића удови иза Јовапа Петровића, бив. учитеља у Пирошу.

(*Пети састанак немачких учитеља*) сазван је за ову годину у Герлиц у Шлезии Исти ће бити од 2.—4. јуна по нов. кал.

(*Скупиштина јужноугарског учитељског друштва*) држаће се јула о. г. у В. Вечкереку. Том приликом намерава месни одбор да приреди изложбу училиа.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

12. *Прва читанка за учке школе у Босни и Херцеговини. У Сарајеву накладом земаљске владе за Босну и Херцеговину 1883.* (Свршетак.)

У чланцима под бројем 4. пуно је хрватштине, као „Није давно што су у нас бјелили кућу“, „ормари,“ „суђе“ (несуђе) шерпиња, жличњак, јественица итд. — столац (у место столица); ван (у место на поље); пјетко (у место неко), а у песмици кућа (стр. 10.) последња реч „жије“ нема смисла и употребљена је само да изиђе сличност у стиховима.

Под бројем 5 и 6 такође је пуно германизма и хрватска провинцијализма, као „кад ће огрениети,“ (у место кад хоће да огребе); „кокоша заракољу и кокодачу, пилићи пискају, патке патачу а туче (пуре) никљу“ (види стр. 13). Да лепа језика за босанску младеж! Даље врт се свуда зове „вртао“ ту *цвагу* руже, љубице, итд.; ту мама сади *шершина*, родакве, лоћике итд. (види стр. 14.) У лепој приповедници „*Стево и Мара*,“ што

је из србског буквара узета, име „Стево“ изврнуто је у „СТИЈЕВО“ како www.srbijadigitalna.gov.rs ни где неговори.

Исто тако под бр. 7, 8 и 9 пуно је за босанску младеж неразумљивих хрватских израза и неправилности, као што су коруп (земљуника, кромпир), вреници, тргу, скакћу, (стр. 16), мравци, славуљи, цјевнице, клесар (ваљда каменорезац), исклесати (истесати) и на многи мести се употребљује оно повратно „си“ као: „купићу си врт“ (стр. 14.); „зашто си пијеси сиремио хране“ (стр. 17.) итд.

У чланку „Вода“ (бр. 10.) пуно је неправилних израза и хрватских провинцијализма: „Што би смо радили? што бисмо пили?“ „на си рује, прорује стазицу (у место рије); млинце (у место млинчиће као што се у Босни зову мали млинови); и оне врсте риба: „липљани, саначе, клјенови, гагавице, свалови“ пре ће бити хрватски називи него србски, и јамачно за њи у Босни нико не зна.

Хрватштина вири и у чланцима на бр. 12, 13 и 14, као: „с обију страна (са обје стране) колостаја (колодвор); кројач шије *хлаче*“; ткаје (тка); „с непослуха“ (са непослушности), „би сам дојенче“ (био сам одојче); уда (удови); носице (ноздрве); осећала (чула); Носом њушимо (Ово прочитавши предамном неки Босанац рече: „Пас њуши а ми миришемо!“) У приповедници: „Добри братац“ мали Селим „узврне“, а сестра му Фата „одврати.“ Нису ли ово потурчени германизми!

Под бројем 15, 16 и 17, где се говори о времену, пуно је такође неразумљивих за србску децу израза, као „тједан“; зоре (зрију) трешње (стр. 34.); узимина (зимница) итд.

Напоследку и последњи одсек четврте главе пун је извртања; тамо стоји: „сваке врсти“ (у место врсте); „домогла се хљеба“ (дочепала); „долазио је *свакамо* (?) пристојно“; „по *стубама*“; „молио је опрост“ (за опроштење); „одреже шибу“ (прут), „кој“ (који) „крух“ (хлеб) итд.

Глава пета ове нове почетнице у издању с латиницом учи познавати ћирилицу, а тако је ваљда удешена и у издању с ћирилицом последња глава за латиницу. У уводу се казује да „има *наших* књига, које се тискају и ћирилским писменима или ћирилицом“, па се онда та писмена најпре мала па онда велика наводе успоред са латиницом, а за тим следе вјежбе у читању са ћирилицом, које су пуне најгрубљих штампарских и других погрешака. И ту се славуј зове *славуљ*, Јелисавета *Елизабета*, „туђе (туђе), не ћеш (нећеш); међед *врида* (стр. 45.) нечији се *нас* (нас) скупи у клупко (стр. 45.); на тако (на тако).“ Чини се као да се хотимице на то ишло да се овај последњи део grubим штампарским погрешкама отликује, та и онако се ваљда неће ни читати, јер многој господи ћирилица очи кваре.

Жао нам је веома што нисмо имали прилику видети и прегледати издање „прве почетнице“ са ћирилицом, где се бојимо, да није може бити из чежње за једнакошћу и једнообразношћу употребљен у првом делу књиге за учење писања и читавања онај исти ред писмена, који је и у латиници, као што је то учињено усупрот прописима дидактике у буквару што је у Славонији и у Хрватској уведен. Иначе у овом издању слати-

ницом пазило се на правила и ред за учење писања и читања прописани, и тако се са методичке стране неби имало овој почетници ништа приговорити.

Рукописна су писмена врло лепо изведена, штампана је доста крупна и разговетна, папир добар; облик и спољашња опрема књижица ових као и вез неостављају ништа желити. Цена је првом делу 8 новчића а другом 12 новчића. В.

Р А З Н О.

(*Нови Сад.*) Почетком идућег месеца намерава министар за богочаст и јавну наставу г. Август Трефорт да посети на дан два Нови Сад и том ће приликом походити и тамошње наставне заводе. Као што се чује, учитељство се у Н. Саду јако спрема, да г. министра што свечаније дочека.

(*Свиларство.*) Земаљско надзорништво за свиларство у Сексарду послало је за природописну збирку српске учитељске школе у Сомбору дивно израђене велике моделе здравих и болесних гусеница, чаура и јаја од свилене бубе у вредности од 100 ф. авр. И ове године гаје се у нашој учитељској школи свилене бубе.

(*Панчево.*) Управљајући учитељ доњоварошке српске школе г. Арса Данкуц навршио је 27. априла педесету годину живота свог, а већ је претурнио и тридесету свог мирног рада на пољу просвете народног подмладка. Тога дана у 11 часова пре подне искупио се леп број садругова му у стану и поздравио му тај свечани дан. Радо бележимо ту вест као леп знак пријатељског поштовања и колегијалности. (*Н. Г. Л.*)

(*Православна епархија далматинска.*) Добисмо шематизам исте за г. 1884. По истом се налазе у тој епархији 3 манастира, 5 протопресвитерата, 53 парохије, 3 капеланије, 9426 домова, 66 325 душа и свештених лица 24 монашког и 48 мирског реда. Прошле се године родило 2796, а умрло 1811, што показује бројно напредовање. У епархији се налази више заклада за српске школе и школовање у вишим заводима. У Богословији у Задру налазе се 16 слушалаца, а у богословском семеништу 29 питомаца, од којих се 19 уче још у гимназији у Задру. Вероисповедних српских почетних школа беху две у Шибенику, мушка са 18 и женска са 14 ученица, даље женска у Задру са 23 ученице и 10 ученица и мушка у Пероју (у Истри) са 28 ученика. Још се налази у овом шематизму више интересантних историјских података.

(*Хрватска Магица у Загребу*) досудила је награду из Драшковићеве закладе учитељици загребачке више девојачке школе гђи Марији Јамбришаковој за њено дело „Знамените жене“.

(*Ниш.*) Од 5. априла т. г. почео је да излази у Нишу нов лист под насловом „Нишки Весник“, лист за трговину, новости, забаву и огласе. Ово је први српски лист, који је Ниш доживео. (*Н. Г. Л.*)

Н Е К Р О Л О Г.

Из бечких листова дознајемо, да се тамо 2. маја ове године у вечност преселио *Михаил Феодоровић Рајевски* митроносни протојереј при

www.unipr.org

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Цркви царско-руског посланства у Бечу. Покојник је ступио био у 74. годину живота а на дан Константина и Јелене ове године светковао би педесетогодишњицу свог свештеничког савестног и верног делања, за коју су велике припреме чињене у његовој отачбини и у другим пределима, где православни хришћани живе. За младости своје беше он свештеник при цркви руској у Стокхолму а пре четрдесет и неколико година дошао је за свештеника при цркви руској у Бечу, и наскоро после тога произведен је за протојереја у светођурђевској капели саборне цркве карловачке чрез покојнога митрополита Јосифа Рајачића. За цело време својег духовног службовања у Бечу служио је он у недељне и празничне дане службу Божију у православној цркви (у дому Wallfischgasse Nr. 3) бечкој побожно и на духовно сазидање Србаља и других православних Славена, од којих је редко који бавећи се у Бечу пропустио, да не походи ову цркву. И сами они Срби, који дома редко храм Божији полазе, долазили су у бечку руску цркву и били су тронути и усхићени слушајући службу Божију, коју је Михаил Рајевски великољепно и са одушевљењем служио Срби, који су у Бечу настањени и који су се дуже времена тамо на науци или због трговине бавили, поштовали су Отца Рајевског као свог ваљаног свештеника и код њега су се исповедали и причешћивали. Он је опет од своје стране знао чувство побожности и родољубља у срдцима младих Србаља побуђивати и држао је сваке године о св. Сави најсвечанију службу Божију; многоме је младићу саветом, препоруком и доброчинством помогао да се изучи и да службу добије; многога је у туђинству отчински упућивао, да се држи светога православља и своје народности, радио је и на просветном пољу, и уз сурадњу ученог словачког родољуба ц. кр. професора Карла Кузмани-ја превео је на немачки знаменити Евхологион православно-католичке цркве у три тома под насловом: „Euchologion der orthodox-katholischen Kirche. Wien 1861.“ Такође је у исто време молитвослов за православне христијане а пре тога и „Велики канон Андреја Критског“ на немачки превео. При уређењу богословске школе и оснивању женског васпитног завода на Цетињу знатно је он учествовао и у обште целога живота свог трудио се да даровима од Бога датим служи светој цркви православној и Славјанству, које је он силно љубио. — Како новине бечке јављају покојник је од капље умро тихо и без болова. Тјело је његово најпре лекарским поступком од трулежи сачувано, а затим је у отвореном ковчегу изложено у храму Божијем, у ком је он преко 40 година служио. У Суботу је било опело, а после ће се земни остаци покојникови пренети на жељезници у Москву и тамо сахранити. Рецимо и ми у име многобројних познаника и почитатеља покојникових на гробу овога побожног свештеника: „Во блаженном успении вѣчный покой подаждь Господи усопшему Протојереју Михаилу и сотвори ему вѣчную память.“

В.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Кр. жупанијски школски надзорник Степан Гротић премештен је у истом својству из Осека ка кр. окружном управитељству у Госпићу.

За кр. жуп. школског надзорника у Осеку именован је управитељ грађанске школе у Оточцу и заменик кр. окружнога школскога надзорника у Огулину Павле Орешковић. Пр. управитељ грађанске школе у Карлобагу Стенан Брчић, који је био придељен на службовање кр. окружном управитељству у Госпићу, придељен је сада на службовање кр. окружном управитељству у Огулину.

Пр. учитељ у Вел. Радинци Петар Стефановић именован је правим учитељем у истом месту, а учитељ у Илоку Милан Крагујевић именован је учитељем у Врднику.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Д. Тузли у Босни. Плата 500 фр., стан, огрев и за учење хармоничног црквеног певања засебно 50 фр. Молбенице до 15. јуна о. г. српско-православном школском одбору у Д. Тузли.

— Траже се два учитеља и две учитељице у В. Кикинди. Плата 550 фр. и стан (или 200 фр.) Молбенице председништву месног школског одбора у В. Кикинди до половине јуна.

— Тражи се учитељ у Новом Ст. Ивану код Сегедина. Плата 300 фр., 2 ланца земље, стан и огрев. Молбенице до 29. маја месном шк. одбору.

НОВЕ КЊИГЕ.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Na svijet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti Obradili Dj. Daničić M. Valjavac P. Budmani Svezak 5. 1 drugoga dijela Četa — Dali u Zagrebu 1884. Вел. 8° с. 1—240. Цена 3 фр.

Путовање по Новој Србији. Писао Сретен Л. П. Свеска једанаеста. 8° с. 481—528. Цена 20 н.

Басне Доситијеве прерађене и приређене. 8° с. 99. Цена 25 нов.

Уз прело и село. Народне приповетке за старо и младо. 8° с. 56. Цена 20 новч.

Љубавно писмо. Шаљива игра у једној радњи од К. Трифковића. „Матица српска“ дала је овом делу награду од 100 фор. авр. из фонда Накиног. (Са ликом пишчевим.) 8° с. 40. Цена 20 нов.

Покондирена тиква. Шала у три чина. Написао Јован Стерија Поповић. 8° с. 96. Цена 35 нов.

Тврдица или Кир Јања. Шаљива игра у три чина. Написао Јован Стерија Поцковић. 8° с. 79. Цена 30 нов.

Српске јунакиње у народним песмама. 8° с. 50. Цена 15 нов.

(Све те књиге издава су српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду.)

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Сл. уредништву „Гласа Црногорца“ на Цетињу. Молимо да нам назначите једну школу, да јој шаљемо онај примерак нашега листа, што га је претплатио покојни митрополит. — Г. Л. Максимовићу уч. у Угринаовци. Под печатом се не може лист слати, јер то би стало више него цела претплата. Лист се шаље преко земушке поште и тамо се упитајте, ко га квари. Претплата је намирена за целу ову годину. — Гђи С. Новковића уч. у Варјаш. Посласмо Вам све листове по Вашој жељи. — Г. Паји Станичковом уч. у Калазу. За ову годину дошло би Вам семе већ доцне. Проф. Петровић говориће о давању семена учитељима изван Бачке са г. комесаром Весередијем, чим се с њим састане. — Сл. уредништву „Преоднице“ у Београду. Од Вашег листа добисмо само 1. и 3. број. Молимо да наредите, да нам се редовно шаље. — Сл. уредништву „Братства“ у Софији. Ни Ваш лист не добијамо већ од дужег времена. — Г. Ј. Т. уч. у Баји. Не може ући у овај лист. — Пријатељу у Берлин. Пита Вјера, да ли си још жив?

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.